

Салтан Наталія, к. і. наук, доцент

Харківська державна академія фізичної культури

Харків, Україна

ІНСТИТУТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ХАРКОВА В РОКИ НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ, 1941–1943 рр.

Вступ. Фізична культура і спорт як у мирний, так і у воєнний період є важливим чинником консолідації та мобілізації суспільства. Значною мірою сприяти цьому покликані вищі навчальні заклади, які формують у молодого покоління відповідний рівень знань, вмінь та навичок, що має сприяти їх кращій соціалізації та адаптації у повсякденному житті. У роботі розглядається специфіка існування інституту фізичної культури в роки німецької окупації Харкова. Авторка дійшла висновку, що інститут фізкультури (так само як і фізична культура і спорт) у піднімецькому Харкові все ж існували у зародковому стані, а їх функціональні можливості, носили фрагментарний, епізодичний характер.

Метою дослідження є спроба з'ясувати особливості існування інституту фізкультури Харкова в роки нацистської окупації міста 1941–1943 рр. Завданням дослідження є аналіз динаміки існування та функціонування вищезазначеного навчального закладу у піднімецькій Україні.

В процесі дослідження авторка використовувала низку першоджерел, зокрема: архівні документи Державного архіву Харківської області (ДАХО), матеріали періодичної преси тієї доби (зокрема, номери газети «Нова Україна») та праці дослідників, які вивчали процес існування фізичної культури і спорту в Україні та Харкові в роки німецько-радянської війни [1–5].

Було використано низку **методів дослідження** серед яких: історичний, хронологічний, довідково-статистичний.

Результати дослідження та їх обговорення. Не зважаючи на декларативний характер заяв ідеологів Третього Райху і бажання чиновників освітнього відділу ХМУ та особисто його голови – Петра Дриги, відновити навчальний процес в Інституті фізкультури так і не вдалося [1–2]. Протягом усього періоду окупації вказаний ВНЗ перебував на стадії консервації та залишковому фінансуванні. І це цілком зрозуміло, адже радянський ДІФКУ (на відміну від політехнічного та сільгоспінституту) не входив до переліку ВИШів, які складали освітнє поле окупованого Харкова. На нашу думку, в цьому проявилась політика подвійних стандартів щодо неарійських жителів окупованих територій. З одного боку нацистська влада заявляла про відродження духовних надбань українського народу, з іншого – не вважала за потрібне робити витривалих східних рабів загартованими, фізично розвинутими і досконалыми. Водночас на відродження усіх харківських ВИШів ані у німців, ані в українських колаборантів/лоялістів не вистачало потрібних ресурсів. А це, в поєднанні з періодичним пересуванням фронту впродовж 1942–1943 рр. та специфікою управління Прифронтової зони, робило дану проблему абсолютно недоцільною.

Отже, поряд з евакуаційним періодом історії Харківського інституту фізкультури, існував і окупаційний етап буття цього ВНЗ. Інститут фізичної культури, як і уся фізкультурно-спортивна царина Харкова, в роки німецької окупації пройшли через два етапи: консерваційний і проектно-директивний [5]. Попри бажання та ідеї щодо можливого відкриття усіх харківських ВИШів, в тому числі та колишнього ДІФКУ, німецька окупаційна адміністрація не дала на це дозволу. В окупованому німцями Харкові 1942/1943 навчальний рік розпочали лише два з довоєнних ВНЗ колишньої першої столиці УСРР/УРСР: Політехнічний інститут та Сільськогосподарський інститут Лівобережної України, що мали готувати кадри для промисловості та сільського господарства. Відсутність адміністративних дозволів, необхідних кадрів, належного фінансування, матеріальної бази, брак часу, інші об'єктивні труднощі, унеможливили набір студентів та початок навчального процесу до Інституту фізкультури у 1942/1943 навчальному році, який з перервами розпочали й завершили школи та два вищезазначені ВИШі окупованого Харкова.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Потребують подальшого вивчення фонди та матеріали справ центральних державних архівів України та Галузевого державного архіву СБУ у Харківській області, які дозволять розширити уяву по даній науковій проблемі.

Список використаної літератури.

1. Гінда В. В. Культура, освіта і спорт під час окупації. Україна в другій світовій війні: погляд з XXI ст.: іст. *нариси*: у 2 кн. Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. К.: Наукова думка, 2010. Кн. 1. С. 697–732.

XXIII Міжнародна науково-практична конференція

Фізична культура, спорт і здоров'я: стан, проблеми та перспективи

Харків, 6 грудня 2023 рік

2. Державний архів Харківської області (ДАХО). Р-2982. Оп. 4. Спр. 246.
3. Куліш В. Спорт. Нова Україна. 1942. 8 трав.
4. Олександрів О. На спортивних майданах. Нова Україна. 1942. 7 трав.
5. Салтан О. М. Фізична культура і спорт в окупованому Харкові (1941–1943 рр.). Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту: збірник наукових праць. Х.: ХДАФК, 2018. С. 198–206.